

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-36>

УДК 332.12:330.34

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ECONOMIC DIAGNOSTICS OF THE STATE OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF STRATEGIC PLANNING DEVELOPMENT OF TERRITORIES

Серєбряк Ксенія Ігорівна

доктор економічних наук, доцент,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7025-2399>**Sieriebriak Kseniia**

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

У статті розглянуто сутність та практичне значення економічної діагностики стану територіальних громад у контексті стратегічного планування їхнього розвитку. На прикладі Зазимської сільської територіальної громади проведено оцінювання фінансово-економічного, ресурсного та соціально-демографічного потенціалу тощо. Сформовано алгоритм економічної діагностики стану територіальної громади в контексті стратегічного планування її розвитку, який містить методичний блок та виокремлено аналітико-статистичний, порівняльно-територіальний, структурно-функціональний, SWOT-, експертний та прогнозно-сценарний методи. Підкреслено, що методичне забезпечення економічної діагностики стану територіальних громад в контексті стратегічного планування розвитку територій не унормовано в Україні, а відтак – передбачає використання розгалуженого спектру методів та прийомів.

Ключові слова: економічна діагностика, територіальні громади, методичне забезпечення, стратегія розвитку.

The article considers the essence and practical significance of economic diagnostics of the state of territorial communities in the context of strategic planning of their development. It is noted that from a scientific point of view, economic diagnostics of the state of a territorial community is a process of systematic analysis of socio-economic parameters of its development, aimed at identifying trends, problems and reserves in order to increase the effectiveness of strategic management of local development. From a practical, modern economic diagnosis of the state of a territorial community is carried out according to an appropriate algorithm. An algorithm for economic diagnostics of the state of the territorial community in the context of strategic planning of its development has been formed, which also contains a methodological block. On the example of the Zazym rural territorial community, an assessment of the financial, economic, resource and socio-demographic potential was carried out, etc. It has been established that the Zazym community has a high level of financial self-sufficiency, a favorable entrepreneurial environment, powerful human and natural resource potential. Its development is based on a favorable geographical location, investment activity, effective land management and proper quality of local governance. At the same time, a number of problems have been identified: uneven development of starostas, limited industrial space, demographic risks and insufficient diversification of the economic structure. It is emphasized that the methodological support of economic diagnostics of the state of territorial communities in the context of strategic planning of territorial development is not standardized, and therefore provides for an extensive range of methods for analyzing the socio-economic development of territorial communities, in particular: analytical-statistical, comparative-territorial, structural-functional, SWOT, expert and forecast-scenario, etc. The economic diagnostics of the Zazym community was also based on a systematic, multi-level analysis, which combines quantitative indicators and expert assessments. This ensured the complexity, reliability and applied orientation of conclusions on the state and prospects of community development.

Keywords: economic diagnostics, territorial communities, methodological support, development strategy.

Постановка проблеми. В умовах децентралізації влади та посилення ролі місцевого самоврядування в Україні саме територіальні громади стають ключовими суб'єктами соціально-економічного розвитку країни. Від їхньої спроможності ефективно управляти ресурсами, формувати власні стратегії та приймати обґрунтовані управлінські рішення залежить сталий розвиток регіонів і держави загалом у воєнний та повоєнний час.

Однією з передумов результативного стратегічного планування є наявність об'єктивної, комплексної та достовірної інформації про реальний стан громади. Саме економічна діагностика забезпечує можливість всебічного оцінювання фінансово-економічного потенціалу, рівня соціально-економічного розвитку, ресурсного забезпечення, інвестиційної привабливості та ризиків функціонування територіальної громади.

В сучасних умовах глобальних викликів, зокрема військових, енергетичних, демографічних і екологічних економічна діагностика набуває ще більшої ваги як інструмент обґрунтування управлінських рішень у системі стратегічного планування розвитку локальних територій. Її результати дозволяють: виявляти диспропорції у розвитку громад; визначати «точки зростання»; формувати пріоритети стратегічного розвитку; забезпечувати раціональний розподіл бюджетних і інвестиційних ресурсів.

Таким чином, дослідження питань економічної діагностики стану територіальних громад є актуальним науково-практичним завданням, спрямованим на підвищення ефективності стратегічного управління розвитком локальних територій у контексті реалізації державної регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою економічної діагностики стану територіальних громад в контексті стратегічного планування розвитку локальних територій, займається багато фахівців тривалий час. Серед яких слід виокремити Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко, Н. Керецман, М. Пітюлича, Н. Попадинця, І. Заблудську, Ю. Рогозян, О. Хандій та інших [1–3]. Проте через постійний економічний розвиток територіальних громад, попри війну, методичне забезпечення задля проведення економічної діагностики їхнього стану теж постійно удосконалюється та потребує дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зазвичай соціально-економічний аналіз або економічна діагнос-

тика стану територіальної громади у межах стратегії її розвитку проводиться за допомогою унормованих Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад [4]. Тоді як самі методи економічної діагностики не виокремлено та не ідентифіковано, що варто зробити.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Провести економічну експрес-діагностику стану територіальної громади у межах стратегії її розвитку на прикладі Зазимська сільська територіальна громада Броварського району Київської області та окреслити методичне забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазимська сільська територіальна громада створена в грудні 2019 року шляхом добровільного об'єднання територіальних громад сіл Погреби та Зазим'я. В жовтні 2020 року до складу Зазимської сільської територіальної громади приєдналися села Літки, Літочки, Соболівка, Пухівка та Рожни, завершивши об'єднання сіл Придесення Броварського району. Адміністративним центром Зазимської сільської територіальної громади є село Зазим'я Броварського району Київської області. Органи місцевої влади знаходяться в селі Зазим'я та в Погребах, Пухівці, Рожнах, Літках, Літочках.

У 2024 році Зазимська сільська територіальна громада розробила власну стратегію розвитку до 2027 року [5], у межах якої було проведено тільки соціально-економічний аналіз стану територіальної громади (аналітична частина стратегії), тоді як економічна діагностика передбачає використання науково обґрунтованих методів і процедур, спрямованих на всебічне оцінювання соціально-економічного потенціалу, ефективності використання ресурсів та рівня розвитку громади з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері стратегічного планування.

Отже, з наукового погляду економічна діагностика стану територіальної громади – процес системного аналізу соціально-економічних параметрів її розвитку, спрямований на виявлення тенденцій, проблем і резервів з метою підвищення ефективності стратегічного управління локальним розвитком. З практичної, сучасну економічну діагностику стану територіальної громади в контексті стратегічного планування її розвитку проводять за таким алгоритмом, рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм економічної діагностики стану територіальної громади в контексті стратегічного планування її розвитку

Джерело: сформовано автором

1. Економічна база та підприємницька активність. Зазимська територіальна громада характеризується вигідним географічним положенням – безпосередня близькість до Києва й Броварів забезпечує зручну логістичну доступність, що стимулює розвиток бізнесу, житлового будівництва та торгівлі. У 2022–2023 рр. активно розвивалися комерційні мережі – відкриття супермаркету «АТБ» і торгового комплексу «Сільпо» створило додаткові робочі місця та збільшило надходження до місцевого бюджету. Триває будівництво житлових комплексів «Десна Парк Резиденс» і «Ріверсайд», які виступають каталізаторами місцевої економіки, особливо у сфері послуг і малого бізнесу.

Громада має значний ресурс земель промислового та комерційного призначення. У 2022 р. від продажу таких земель до бюджету надійшло 21,8 млн грн. Зберігається потенціал додаткових аукціонів із продажу або оренди ділянок, що формує стійку дохідну базу. Стратегія громади передбачає створення сприятливих умов для підприємництва через розвиток бізнес-спільнот, консультаційних майданчиків, підтримку стартапів і залучення інвестицій.

2. Фінансово-бюджетна спроможність. Фінансовий стан громади є стабільним із вираженою тенденцією до зростання. Станом на 01.01.2024 р. у громаді зареєстровано 501 юридичну та 809 фізичних осіб-підприємців, що сплачують податки, при

цьому бюджетна дисципліна залишається прийнятною. Доходи загального фонду на одного жителя зросли з 9 581 грн (2021 р.) до 14 004 грн (2023 р.), що свідчить про зростання податкової бази. У 2023 р. дохідна частина бюджету становила 213,55 млн грн, що на 38,6 % більше, ніж попереднього року. Виконання планових показників сягнуло 121,79 %, причому основним джерелом стали власні податкові надходження. Найбільша частка доходів – від Погребінського старостинського округу (36,2 %). Позитивним чинником є інвестиційна активність і формування ефективного управління землями, що забезпечує сталість доходів. Разом із тим, зберігається потреба в оптимізації видатків на комунальну інфраструктуру та розширенні джерел надходжень за рахунок інноваційних проєктів.

3. Трудовий потенціал та демографічні особливості. Демографічна ситуація громади характеризується стабільним природним рухом та зростанням числа працездатного населення завдяки міграційній привабливості. Незважаючи на тимчасове зменшення кількості жителів у 2022 р. через воєнні дії, громада стала місцем проживання значної кількості внутрішньо переміщених осіб, що частково компенсувало втрати трудових ресурсів. Значна частина працездатних громадян працює у Києві та Броварах, що свідчить про активну щоденну трудову мобільність і тісну інтеграцію громади в економічний простір столичного регіону.

4. SWOT-аналіз як основа стратегічного бачення. Згідно зі Стратегією розвитку, до сильних сторін громади належать: вигідне розташування та логістична доступність; наявність природно-рекреаційного потенціалу (річка Десна, озера, ліси); розвинена соціальна інфраструктура та туристична мережа; активна громадськість і якісний менеджмент органів місцевого самоврядування; стабільне зростання фінансових надходжень.

Серед слабких сторін – обмеженість промислових площ, нерівномірний розвиток старостатів, навантаження на транспортну систему, часткова залежність від зовнішніх трудових потоків.

Можливості полягають у залученні інвестицій, розвитку зеленого туризму, формуванні промислових кластерів і розширенні податкової бази.

Загрози – тривалі наслідки воєнного стану, інфляційний тиск, демографічне скорочення, нестача кваліфікованих кадрів.

5. Стратегічні орієнтири та прогноз розвитку. Зазимська громада визначила три стратегічні напрями:

1) Економічне зростання громади – розвиток підприємництва, підвищення інвестиційної привабливості, ефективне управління активами.

2) Соціальний захист – забезпечення добробуту населення, підтримка вразливих груп, формування якісних публічних послуг.

3) Екологічна безпека – раціональне використання природних ресурсів і розвиток безбар'єрного середовища.

Реалістичний сценарій розвитку передбачає відновлення інфраструктури, повернення частини населення, стабілізацію ринку праці й активізацію малого та середнього бізнесу за підтримки міжнародних і державних програм.

Таким чином проведена економічна експрес-діагностика засвідчує, що Зазимська територіальна громада має високий рівень фінансової самодостатності, диверсифіковану економічну структуру та виразний потенціал зростання завдяки вигідному розташуванню, ресурсній базі та управлінській спроможності. Її розвиток до 2027 року залежатиме від здатності конвертувати ці переваги у сталу економіку знань, підприємництва й соціальної згуртованості.

У випадку Зазимської територіальної громади, відповідно до підходів, зображених у її Стратегії розвитку, застосовано комплекс комплементарних методів – аналітичних, статистичних і стратегічних, які складають мето-

дичний блок. Зокрема, методи, використані для економічної експрес-діагностики стану Зазимської територіальної громади такі:

1. Аналітико-статистичний метод. Передбачає збирання та опрацювання кількісних показників соціально-економічного розвитку громади – доходів і видатків бюджету, структури зайнятості, чисельності населення, інвестицій, податкових надходжень тощо. Джерела даних – фінансові звіти Зазимської територіальної громади, інформація Державної казначейської служби, Держстату, а також внутрішня звітність виконавчого комітету громади.

2. Порівняльно-територіальний аналіз. Застосовувався для зіставлення показників Зазимської територіальної громади з середніми значеннями по Броварському району й Київській області. Що дозволяє визначити рівень конкурентоспроможності громади, оцінити її позицію у регіональному економічному просторі.

3. Структурно-функціональний аналіз. Використано для виявлення структури місцевої економіки – галузей із найбільшим внеском у бюджет (торгівля, комунальні послуги, земельні платежі), а також визначення взаємозв'язків між фінансовими, виробничими та соціальними підсистемами громади.

4. SWOT-аналіз. Метод системного оцінювання сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз. Застосовувався для визначення стратегічних пріоритетів, ризиків і напрямів управлінського впливу. Цей метод є центральним у методичних рекомендаціях Мінрегіону для розробки стратегій розвитку громад [4].

5. Просторово-ресурсний аналіз. Дозволяє оцінити територіальну структуру ресурсів громади – землі, лісів, водойм, рекреаційних зон – та їх економічне використання. Такий підхід поєднує економічні й геоінформаційні параметри.

6. Метод експертного оцінювання. Використовувався під час громадських консультацій і сесій стратегічного планування за участі старост, підприємців і представників громадськості. Експерти та жителі визначали пріоритетні напрямки розвитку, що забезпечує соціальну легітимність економічної діагностики.

7. Прогнозно-сценарний метод. На основі аналізу тенденцій і SWOT-результатів розроблено реалістичний сценарій розвитку громади до 2027 року, що включає параметри економічного зростання, бюджетної стабіль-

ності та підвищення інвестиційної привабливості. Та індикатори моніторингу.

Повна економічна діагностика Зазимської громади має ґрунтуватися на системному, багаторівневому аналізі, який поєднує кількісні показники, експертні оцінки та стратегічні підходи. Що забезпечує комплексність, вірогідність і прикладну спрямованість висновків щодо стану й перспектив розвитку громади.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що економічна діагностика територіальних громад є головним інструментом стратегічного планування місцевого розвитку, який дозволяє системно оцінити фінансово-економічний потенціал, соціально-демографічні ресурси та інституційну спроможність громади. На прикладі Зазимської сільської територіальної громади доведено, що застосування комплементарного методичного підходу, який поєднує аналітичні, статистичні, експертні та прогнозно-сценарні методи, забезпечує достовірність і практичну цінність отриманих результатів. Економічна діагностика громади дає змогу не лише виявити тенденції розвитку, диспропорції та «точки зростання», а й обґрунтувати стратегічні орієнтири соціально-економічного поступу на середньо- та довгострокову перспективу.

Встановлено, що Зазимська громада володіє високим рівнем фінансової самодостатності, сприятливим підприємницьким середовищем, потужним людським і природно-ресурсним потенціалом. Її розвиток спирається на вигідне географічне розташування, інвестиційну активність, ефективне управління земельними ресурсами та належну якість місцевого врядування. Разом із тим визначено й низку проблем: нерівномірність розвитку старостатів, обмеженість промислових площ, демографічні ризики та недостатня диверсифікація економічної структури.

Результати дослідження підтвердили, що використання алгоритму економічної діагностики стану територіальної громади в контексті стратегічного планування її розвитку передбачає використання сучасних методів економічної діагностики, що сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень, оптимізації використання ресурсів і формуванню реалістичних сценаріїв розвитку локальних територій України. Отже, економічна діагностика має розглядатися не як разовий етап аналітичної роботи, а як безперервний процес моніторингу та оцінювання динаміки розвитку, що забезпечує наукове підґрунтя для сталого місцевого економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.
2. Керецман Н. І., Пітюлич М. М., Попадинець Н. М. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку територіальних громад регіону. *Регіональна економіка*. 2023. № 3(109). С. 28–39. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-3-3>
3. Заблудська І. В., Рогозян Ю. С., Хандій О. О. Методичний патерн з оцінювання економічних та соціальних результатів розбудови територій відновлення (на прикладі територіальних громад Донецького регіону). *Регіональна економіка*. 2024. № 1(111). С. 5–15. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-1>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад: Наказ № 265 від 21 грудня 2022 р. / Міністерство розвитку громад та територій України. Київ : Мінрегіон, 2022. 12 с. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22#Text> (дата звернення: 12.10.2025).
5. Зазимська сільська територіальна громада. Офіційний вебсайт / Зазимська сільська територіальна громада. URL: <https://zotg.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2025).

REFERENCES:

1. Vasylichenko, H., Parasiuk, I., & Yeremenko, N. (2015). Planuvannya rozvytku terytorialnykh hromad: navchalnyi posibnyk dlia posadovykh osib mistsevoho samovriadiuvannya. [Planning the development of territorial communities. Training manual for local government officials] Kyiv: Vydavnytstvo «TOV «PIDPRYEMSTVO «VI EN EI», 256 p. (in Ukrainian)

2. Keretsman, N. I., Pitiulych, M. M., & Popadynets, N. M. (2023). Stratehichni priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorialnykh hromad rehionu. [Strategic priorities of socio-economic development of territorial communities of the region]. *Rehionalna ekonomika*, vol. 3(109), pp. 28–39. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-3-3>
3. Zablodska, I. V., Rohozian, Yu. S., & Khandii, O. O. (2024). Metodychnyi pattern z otsiniuvannia ekonomichnykh ta sotsialnykh rezultativ rozbudovy terytorii vidnovlennia (na prykladi terytorialnykh hromad Donetskoho rehionu). [Methodological pattern for assessing the economic and social results of the development of restoration territories (on the example of territorial communities of the Donetsk region)]. *Rehionalna ekonomika*, vol. 1(111), pp. 5–15. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-1>
4. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo poriadku rozroblennia, zatverdzhennia, realizatsii, provedennia monitorynhu ta otsiniuvannia realizatsii stratehii rozvytku terytorialnykh hromad. Nakaz № 265 vid 21 hrudnia 2022 r./ Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy [On Approval of the Methodological Recommendations on the Procedure for Developing, Approving, Implementing, Monitoring and Evaluating the Implementation of Strategies for the Development of Territorial Communities: Order No. 265 of December 21, 2022 / Ministry for Development of Communities and Territories of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22#Text> (accessed October 12, 2025)
5. Zazymka silska terytorialna hromada. Ofitsiinyi veb-sait [Zazym Rural Territorial Community. Official website]. Available at: <https://zotg.gov.ua/> (accessed October 12, 2025)